تحلیل و بررسی الگوهای مسکن؛ مطالعه موردی: شهر خرم‌آباد

شیفته فرخی*، سمانه جلیلی صدرآباد، هادی غلامی*****

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۱/۱۵
تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۱/۱۱

چکیده
مسکن پدیده‌ای متأثر از اجتماع، اقتصاد، فرهنگ و محیط است. این عوامل بر کالبد تأثیر گذاشته و الگوهای متفاوت مسکن را به وجود آورده است. اما امروزه به دلیل افزایش شهرنشینی، نیازهای متفاوت افراد کمتر موردتوجه قرار گرفته که این امر سبب بدمسکنی و بی‌مسکنی شده است. داشتن الگوهای مسکن همساز با نیاز کاربران باعث می‌شود مساکن باکیفیت‌تر به وجود آیند و از ادامه مساکن بی‌برنامه و نابسامان که سبب از بین رفتن سرمایه می‌شوند جلوگیری شود. باتوجه‌به شناخت ارزش‌های موجود در الگوها و به‌کارگیری آن در ساخت‌وسازهای جدید می‌توان دسته‌بندی جامعی از الگوهای مسکن داشت. بنابراین هدف موردنظر در این پژوهش تحلیل الگوهای مسکن در محلات مختلف شهر خرم‌آباد بر اساس شاخص‌های مؤثر بر شکل‌گیری الگوهای مسکن بوده است. روش تحقیق توصیفی – تحلیلی و نوع پژوهش از نوع کاربردی است. شیوه‌های گردآوری اطلاعات به‌صورت مشاهدات میدانی و کتابخانه‌ای است. همچنین در این پژوهش به‌منظور تعیین الگوهای مسکن در شهر خرم‌آباد از بین شاخص‌های استخراج‌شده، از تحلیل خودهمبستگی فضایی (موران) استفاده شده است. از این ابزار برای بررسی توزیع فضایی عوارض استفاده می‌شود. الگویی که هم‌زمان ویژگی‌های مکانی و خصوصیت توصیفی آن را بررسی می‌کند و مواردی که آماره موران آن‌ها یک یا نزدیک به مثبت یک است دارای همبستگی فضایی و به‌صورت خوشه‌ای هستند که شامل: عوامل نابرابری، عوامل اقلیم، شیب، آسایش اقلیمی، شکل شبکه معابر، سلسله‌مراتب معابر، سطح اشغال، قیمت زمین، درآمد خانوار، تراکم ساختمانی و هزینه مسکن در الگوهای متفاوت مسکن در شهر خرم‌آباد مؤثر هستند و کمتر متأثر از شاخص‌های قومیت و خویشاوندی، نوع خانوار، سبک زندگی و ارزش‌های حاکم بر جامعه، دانه‌بندی، همگونی شغلی است. بنا بر بررسی‌های انجام‌شده، الگوهای مسکن در خرم‌آباد متأثر از ۴ بعد اجتماعی، اقتصادی، کالبدی و محیطی است که می‌توان در جهت دستیابی به الگوی مناسب برای برنامه‌ریزی مسکن از آن بهره برد.

کلمات کلیدی: مسکن، الگوهای مسکن، نواحی شهری خرم‌آباد.

* دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.
** استادیار، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران. s_jalili@iust.ac.ir
** دانشجوی کارشناسی ارشد، گروه شهرسازی، دانشکده معماری و شهرسازی، دانشگاه علم و صنعت ایران، تهران، ایران.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-10]
[DOI: 10.22034/42.181.45]

مقدمه

امروزه به دلیل افزایش شهرنشینی نیاز به شناسایی الگوهای مختلف مسکن که پاسخ‌گوی نیاز گروه‌های مختلف باشد، احساس می‌شود. بنابراین باید به بررسی الگوهای مختلف مسکن متناسب با شرایط محیطی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ساکنین پرداخت که با شناخت این شرایط می‌توان به مسکن مطلوب‌تر و باکیفیت‌تر دست یافت. در مورد ضرورت و اهمیت پژوهش می‌توان گفت، شهر دارای ساختار پیچیده‌ای است. بنابراین برای شناخت این ساختار باید اصول و قواعد حاکم بر ساختار را شناخت و از طرفی مسکن جزء اصلی شهر است که کالبد اصلی شهر را تشکیل می‌دهد. بنابراین باید اصول و قواعد حاکم بر شکل‌گیری کالبد را شناخت. انسان‌ها در طول تاریخ سعی داشتند خود را با محیط پیرامون وفق دهند تا بیشترین سازگاری را کسب کنند که سبب افزایش تاب‌آوری در برابر محیط شده است و همچنین انسان‌ها بر اساس اشتراکات، علایق، زبان، دین و مذهب گرد هم آمدند و این اشتراکات در شکل و کالبد مسکن تأثیرگذار بوده است. ازنظر اقتصادی میزان درآمد نسبت به مسکن بر انتخاب نوع مسکن تأثیر گذاشته است. درنتیجه از گذشته تاکنون بشر متناسب با محیط و اقتصاد، اجتماع، کالبد سعی دارد شکل پایداری از مسکن را ارائه دهد. این الگوهای مسکن حاصل خرد جمعی افراد برای همسویی با محیط طبیعی و اجتماعی و اقتصادی و فرهنگی است که سبب افزایش تاب‌آوری در برابر بلایای طبیعی و مصنوع می‌شود. بنابراین شناخت الگوهای مسکن که در گذر زمان به وجود آمده دارای ارزش‌هایی است که باید حفظ شود و همچنین این بررسی‌ها باعث می‌شود به درجات بهتری از کیفیت مسکن برسیم و به‌تبع آن در ساخت‌وسازهای جدید از آن بهره برده شود. شناخت جامعه هدف و داشتن برنامه مناسب باعث ایجاد الگوی مناسب مسکن، مناسب با نیاز گروه‌های متفاوت استفاده‌کننده است. باتوجه‌به اینکه پژوهش جدی با محوریت شناخت الگوهای مسکن متأثر از عوامل مختلف صورت نگرفته است و نمی‌توان یک فرم یکسان را برای تمامی شهرها و مناطق در نظر گرفت بدون اینکه زمینه‌های فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و محیطی را شناخت، بنابراین نیاز به انجام این پژوهش احساس شده است.

در جهت هدف پژوهش که شناسایی الگوهای مسکن در شهر خرم‌آباد بوده، سؤالات زیر مطرح می‌شود:

– الگوهای مسکن در خرم‌آباد متأثر از چه ابعادی هستند؟

– عوامل مؤثر بر الگوهای مسکن در شهر خرم‌آباد را کدام است؟

بنابراین برای پاسخ به پرسش‌های فوق ابتدا شاخص‌های مرتبط با عوامل مؤثر بر الگوهای مسکن استخراج شد و با استفاده از نرم‌افزار GIS وضعیت هر شاخص در شهر خرم‌آباد موردبررسی قرار گرفته است. درنهایت برای بررسی میزان همبستگی شاخص‌ها از تحلیل خودهمبستگی فضایی (موران) استفاده شده است و شاخص هایی که بیشترین تأثیر را بر روی الگو و بافت آن محله داشته، مشخص شده‌اند.

ادبیات موضوع

پیشینه پژوهش

الگو و الگو شناسی، موضوعی با گستره جهانی است. بسیاری از محققان مانند آلدورسی، آرگان آیمونینو کرایر به آن پرداخته‌اند. در دهه ۱۹۹۰ میلادی، موضوع الگوشناسی در دانشگاه‌های هاروارد، ام‌آی‌تی و بیرمنگام به بحث گذاشته شد و محصول آن ده‌ها مقاله بود. در ایتالیا شیوه برخورد مدرسه موراتوری با این موضوع

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.22034/42.181.45]

به‌منظور بهره‌گیری کاربردی از الگوشناسی در جهت دستیابی به الگوی مناسب موردتوجه قرار گرفته است (اسماعیلی و رهبری‌منش، ۱۳۹۹: ۱۸۵).

می‌توان گفت اندیشه دسته‌بندی بناها بر اساس وجوه مشترک آن‌ها از حدود سه دهه پیش در ایران شکل گرفته است. در کنار فعالیت‌های دانشگاهی می‌توان به مطالعات جغرافیایی درباره الگوهای مسکن در شهرها و روستاهای ایران اشاره کرد (معماریان و طبرسا، ۱۳۹۲: ۱۰۶). به‌طورکلی در بررسی پیشینه عوامل مؤثر بر الگوهای مسکن، روندهای توجه به الگوهای مسکن را در قالب مقالات و کتاب‌ها و پایان‌نامه‌ها می‌توان در جدول شماره ۱ خلاصه نمود.

ج۱. پیشینه تحقیق

محقق	سال	عنوان مطالعه	یافته اصلی
سیروس جمالی	۱۳۹۱	بررسی تأثیر الگو شناسی مسکن بر مورفولوژی شهر مطالعه موردی: کلان‌شهر تبریز	الگوهای مختلف مسکن در تعیین و شکل‌دهی حوزه‌های مورفولوژیک سطح شهر نقشی مؤثر داشته و انتظام فضایی بافت‌های شهری را تحت تأثیر قرار می‌دهند، به‌طوری‌که با تغییر الگوهای بناهای مسکونی (در کنار سایر عناصر ازجمله شبکه معابر و فضاهای باز شهری)، شکل بافت‌های شهری دچار دگرگونی می‌شود و درصورتی‌که نحوه این تأثیر موردتوجه قرار گیرد، شکل محیط مصنوع تا حدود زیادی قابل‌کنترل و هدایت خواهد بود.
غزال راهب	۱۳۹۳	الگوشناسی پهنه‌های شکل‌گیری مسکن در سکونتگاه‌های روستایی ایران در تعامل با عوامل محیطی	پهنه سرزمینی ایران ازنظر مشابهت الگوهای کالبدی مسکن به هشت حوزه کلان تقسیم شد که هریک دارای کانونی اصلی و طیف تغییراتی درونی بودند.
غزال راهب	۱۳۹۴	واکاری مفهوم الگو در مسکن بومی و تبیین رویکردی برای دسته‌بندی الگوهای مسکن روستایی در ایران	تخریب ساختمان‌های بومی روستایی در بازسازی‌ها و نوسازی‌های اخیر، در کنار اهمیت شناخت ارزش‌های پایدار این بناها و به‌کارگیری آن در ساخت‌وسازهای جدید، نیاز به مستندسازی بناهای بومی را افزایش داده است. مستندسازی این بناها نیازمند شناخت الگوهای بومی و اصلی است که می‌توان آن را یک الگو مسکن تعبیر کرد.
مصطفی دهداری	۱۳۹۵	تحلیل فضایی الگوشناسی مسکن شهری (موردمطالعه: شهر گرگان)	پنج بعد الگوشناسی (کالبدی، کمّی، کیفی، دسترسی و رضایت از معماری) مورد بررسی با پنج متغیر مستقل فرضیات پژوهش (اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی، فرهنگی و مناطق سه‌گانه شهر گرگان) رابطه معناداری وجود دارد.
نادیا معقولی، معصومه احمدزاده	۱۳۹۵	الگوشناسی مسکن روستایی شهرستان سوادکوه ازنظر معماری و سازه	گونه های مختلف مسکن روستایی از نظر ترکیب فضایی (پلان) و سازه های بومی مورد بررسی قرار گرفته که سبب تفاوت در خرده اقلیم‌های این منطقه و به وجود آمدن الگوهای مختلف مسکن‌های روستایی شده است.
سمیه ابراهیمیان	۱۳۹۶	نقش اقلیم در تعیین الگوی بهینه مسکن شهری (مطالعه موردی سمنان)	مدیریت صحیح و به کار بردن و طراحی الگوهای صحیح مسکن سازگار با شرایط اقلیمی می‌تواند موجب صرفه‌جویی و کاهش مصرف در انرژی شود که باتوجه به ساخت‌وسازهای کنونی شهر سمنان نقش عوامل اقلیمی در نظر گرفته نشده است.
داریوش اردلان، مرضیه ابراهیمی‌پور	۱۳۹۹	بررسی تطبیقی تأثیر الگوشناسی قطعات مسکونی بر مورفولوژی بافت شهری (موردمطالعه: محله عباسقلی خان،دروازه رشت ویدی بوروزغ در شهر زنجان)	الگوهای مختلف مسکن در تعیین و شکل‌دهی حوزه‌های مورفولوژیک سطح شهر نقشی مؤثر داشته و انتظام فضایی بافت‌های شهری را تحت تأثیر قرار می‌دهند، به‌طوری‌که با تغییر الگوی بناهای مسکونی، شکل بافت شهری دچار دگرگونی می‌شود و درصورتی‌که نحوه این تأثیر موردتوجه قرار گیرد، شکل محیط مصنوع تا حدود زیادی قابل‌کنترل خواهد بود.
محسن اسماعیلی،کمال رهبری‌منش	۱۳۹۹	الگوشناسی مسکن شهر قزوین با تأکید بر سیاست‌های دولت بعد از انقلاب	الگوهای بررسی‌شده در بافت تاریخی حاکی از تأثیر فعالیت، تعلق‌خاطر و هم‌گرایی در ساخت مسکن است. همچنین طی چند دهه اخیر سطح کاربری مسکونی کاهش و سطح شبکه معابر افزایش‌یافته که مفهوم مسکن با ماشین و خیابان آمیخته شد.
Anne vernez moudon	۱۹۹۷	مورفولوژی شهری به‌عنوان یک حوزه بین‌رشته‌ای	بررسی فرم شهری برای توصیف توسعه تئوری ساختمان‌ها، بررسی فورم شهر برای تجویز هدف تئوری، طراحی شهری چگونگی ساخت شهر که فورم شهر، بلوک، زمین، تراکم و فورم ساختمان را بررسی می‌کند.
Amos Rapoport	۲۰۰۰	نظریه، فرهنگ و مسکن	پس از تعریف مسکن، ارتباط بین فرهنگ (یا جامعه) با مسکن (یا هر محیط ساخته‌شده) بررسی شد، زیرا این مفاهیم بسیار گسترده، کلی و انتزاعی هستند. سپس نشان داده می‌شود که مسکن با انتخاب‌ها و ترجیحات مسکن، تفاوت‌های گروهی و غیره مرتبط است. ارزش استفاده از رسانه‌های عمومی و جمعی، تبلیغات و موارد مشابه در این فرایند مورد تأکید قرار می‌گیرد.
Gülsüm Baydar	۲۰۰۴	بار فرهنگی معماری	شناخت تاریخی بودن رابطه بین معماری و فرهنگ به همان اندازه که فرهنگ را به‌عنوان یک مقوله معماری به چالش می‌کشد دارای اهمیت است. عناصر معماری که دارای ارزش فرهنگی و تاریخی هستند دارای یک مقوله با ارزش هویتی هستند که بسیار دارای اهمیت است و باید مورد توجه قرار گیرند.
Hargreaves McIntyre	۲۰۰۶	تأثیر اجتماعی، اقتصادی و زیست‌محیطی معماری و طراحی بر مسکن	ساختمان‌هایی با جذابیت زیبایی‌شناختی و طراحی باکیفیت که اجازه می‌دهند از نمای بیرونی، هوای تازه، نور خورشید بیشترین استفاده شود.
Yijun Song	۲۰۱۱	شهر اکولوژیک و توسعه پایدار	برای هر فرد، محیط‌زیست محیطی بسیار مهم است که می‌تواند بقای انسان را فراهم کندو توسعه مبانی مادی و تنوع لازم را فراهم می‌آورد. اگر شرایط محیط‌زیست نامناسب باشد، انسان نمی‌تواند زنده بماند و توسعه یابد. می‌توان گفت وجود انسان و توسعه، وابسته به یک محیط اکولوژیکی مناسب است.
Niloufar Rahimipour, Koorosh Attarian, Mohammad Didehban	۲۰۲۰	الگوشناسی مسکن روستایی شهرستان بروجرد بر اساس الگوهای بومی ساختاری – کالبدی (مطالعه موردی: روستای کوشکی سفلی)	معماری بومی هر منطقه گواه ارزش معماری، فرهنگی آن است. تلاش برای شناسایی و معرفی این میراث می‌تواند رکن اصلی پرداختن به آن باشد. بسیاری از نیازهای فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و توسعه‌ای سکونتگاه‌های بومی به انتقال تجربیات معماری و تکنیک‌های فرهنگی به مناطق دیگر کمک می‌کند. در الگوشناسی معماری این روستا سلسله‌مراتب دسترسی، حریم خصوصی رعایت شده و از الگوی حیات مرکزی استفاده شده و به آسایش اقلیمی توجه ویژه شده است.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-10]
[DOI: 10.22034/42.181.45]

بررسی مطالعات پیشین نشان داد که اقلیم سبب شکل‌گیری الگوهای متفاوتی در سراسر ایران شده است. به دلیل تفاوت درجه حرارت، شدت تابش خورشید، توپوگرافی، شیب و غیره در بعد اقتصادی درآمد خانوار در میزان زیربنا، تراکم و انتخاب نوع مسکن به‌صورت آپارتمانی و ویلایی تأثیر گذاشته است و در بعد اجتماع و فرهنگ سبک زندگی، تعلق‌خاطر و هم‌گرایی در شکل کالبد در هم‌گرایی مسکن تأثیر گذاشته است. کمبود منابع و مطالعات انجام‌شده دلیل انجام این پژوهش است. همچنین بیشتر مطالعات در زمینه الگوشناسی مسکن در زمینه معماری بناها بررسی شده و کمتر با نگاهی برنامه‌ریزانه به الگوشناسی توجه شده است.

مبانی نظری

مسکن

مسکن یک مکان فیزیکی است و به‌عنوان سرپناه نیاز اولیه و اساسی خانوار به حساب می‌آید. در این سرپناه برخی از نیازهای اولیه خانواده یا فرد مانند، خوراک، استراحت و حفاظت در برابر شرایط جوی تأمین می‌شود (پورمحمدی، ۱۳۹۲: ۳). خانه مبدأ و مقصد زندگی روزمره انسان است. انسان‌ها برای کار و فعالیت اجتماعی از آن خارج می‌شوند و پس از کار و کسب تجربه به خانه بازمی‌گردند. اما امروزه در اثر انبوه‌سازی‌های کلیشه‌ای، انسان‌ها به‌صورت توده در کنار هم قرار می‌گیرند و به جای گروه‌های اجتماعی هدفمند، انبوهی از افراد تشکیل می‌شود که کنار هم قرار گرفتن آن‌ها فقط ازدحام و شلوغی و هرج‌ومرج در پی دارد (نیارکی و صنایعیان، ۱۳۹۴: ۳).

مسکن به‌عنوان نیاز اولیه انسان، با ابعاد وسیع اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، زیست‌محیطی و کالبدی خود تأثیر بسزایی در کیفیت زندگی و توسعه پایدار شهری دارد. در این میان شاخص‌های کیفیت مسکن به‌عنوان مهم‌ترین عامل مؤثر بر کیفیت زندگی تلقی می‌شود (هنرور و جلالیان، ۱۴۰۱: ۳۰۸).

الگوشناسی مسکن

ساده‌ترین تعریفی که برای الگوشناسی می‌توان ارائه نمود این است که منظور از الگوشناسی، دسته‌بندی یا طبقه بندی الگوها بر اساس معیارهای مشخصی است .یک الگوشناسی خوب موفق باید ساده و عین حال قدرتمند باشد، استفاده از آن به‌راحتی امکان‌پذیر بوده و کلیه الگوهای موردنظر را به‌روشنی در بربگیرد و حداقل تعداد متغیرها را برای توصیف پدیده داشته باشد. مایه و مقصود هر نمونه نیز باید برای همه قابل‌درک باشد. الگوشناسی‌ها اغلب اطلاعاتی کامل‌تر و تصویری دقیق‌تر از اجزای خود ارائه می‌کنند. لذا الگوشناسی پیچیده‌تر از طبقه‌بندی ساده پدیده‌ها است و در آن عناصر دقیق‌تری مطرح می‌شوند و به عناصر بیشتری توجه می‌شود (پیربابایی و همکاران، ۱۳۹۷: ۶۷-۶۶). بنابراین الگوشناسی مسکن، یکی از بهترین شیوه‌های دستیابی به آگاهی از سبک زندگی، نوع معیشت، محیط‌زیست و تفکر آمیخته به ذوق و هنر انسان‌ها در زمان‌های مختلف به شمار می‌آید. الگوشناسی بر اساس وجود یا عدم وجود عناصر کالبدی و فضایی در مسکن معنا و تفسیر می‌شود که هرکدام از عناصر در جهت کامل نمودن یک واحد بوم آورد زنده در بستر زمان، بیانگر سنت‌های معماری هر منطقه که به‌درستی به هماهنگی کامل رسیده‌اند، است (اسماعیلی و رهبری منش، ۱۳۹۹: ۱۸۵). یکی از الگوشناسی‌های مسکن در مقیاس، طراحی شهری و مجموعه‌های غیرمرتفع، واحدهای مسکونی تک خانواری شامل خانه‌های غیرمتصل، خانه‌های نیمه متصل، خانه‌های نواری، خانه‌های با حیاط مرکزی می‌شود. در این دسته‌بندی،

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-10]
[DOI: 10.22034/42.181.45]

نحوه قرارگیری واحد مسکونی در زمین و هم‌جواری، معیار الگوشناسی بوده است (عینی‌فر و قاضی‌زاده، ۱۳۸۹: ۳۷).

عوامل مؤثر بر الگوبندی مسکن

محیط و اقلیم

سازگاری انسان و محیط در همه تعاملات انسان با محیط قابل‌مشاهده است. این موضوع، از لحظه رویارویی و گزینش محیطی خاص برای حضور دائم یا موقت تا انتخاب و سامان‌دهی اجزای محیط شامل عناصر ثابت، نیمه ثابت و غیرثابت خود را نشان می‌دهد (افشاری و همکاران، ۱۳۹۴: ۴).

اقلیم منطقه‌ای با شرایط مشخص از دما، خشکی، باد و نور و غیره است. همچنین می‌توان اقلیم را ترکیب زمانی و وضعیت فیزیکی محیط جوی که شکل‌دهنده یک محل جغرافیایی است، دانست. مسکن باید با اقلیم مطابقت داشته و در مقابل عوامل جوی نامناسب محلی ایمن باشد. در ایران شش نوع اقلیم (سرد، معتدل و مرطوب، نیمه بیابانی، بیابانی شدید، خیلی گرم، خیلی گرم و مرطوب) وجود دارد که نشان‌دهنده تنوع اقلیمی و الگوهای متفاوت مسکن است که بیشترین سازگاری را در شهرهای مختلف ایران دارند (ابراهیمیان، ۱۳۹۶). درنتیجه با شناخت اقلیم (دما، درجه حرارت، بارش، تابش خورشید و غیره)، همسویی ساخت‌وساز با شیب و توپوگرافی می‌توان الگوهایی از مسکن را داشت که بیشترین پایداری محیطی را دارا هستند.

اجتماع

یکی از مهم ترین وجوه خانه، امکان کسب هویت در خلال زندگی به‌واسطه فرهنگ‌پذیری از کالبد سکونتی است. نظر به مفهوم هویت که به هویت فردی و اجتماعی انشقاق می یابد، هویت فردی در سکونت شخصی شکل می‌پذیرد؛ چنان‌که بیان می‌شود. سکونت را می‌توان بیانگر تعیین موقعیت و احراز هویت نیز در مقام سکونت دانست. انسان بر خویشتن خویش واقف می‌شود و درک او از زندگی و هستی خود به‌واسطه سکنا گزیدن میسر می‌شود. بشر تنها ازطریق یک مکان با قابلیت سکناگزینی، هویت خویش را ابراز می‌دارد (خاک پور و شیخ محمدی، ۱۳۹۰).ساختارها به‌عنوان الگوهای رفتار جمعی که در طول زمان پایدارند، معرفی می‌شوند. جورج هومنز[1] و رندال کالینز[2] ساختار اجتماعی را به‌مثابه نظام‌های روابط انسانی بین جایگاه‌های اجتماعی تعریف می‌کنند. سنت مارکس[3] ساختار را پیکره سازمان‌یافته اجزایی تعریف کرد که پیوند متقابل و دوطرفه دارند. در ساختار اجتماعی، اجزاء همان روابط میان اشخاص هستند و پیکره سازمان‌یافته این اجزاء را می‌توان معادل با کل جامعه تلقی کرد که نخستین بعد تشکیل‌دهنده ساختار اجتماعی «روابط جمعی» و بعد دوم آن «بازنمودهای جمعی» است، روابط اجتماعی پیوند بین افراد جامعه را تعریف می‌کند (فتح‌بقالی و همکاران،۱۴۰۰:۴۸). درنتیجه ساختار خانواده، فرهنگ موجود در اجتماع، ارزش‌های حاکم بر جامعه، امنیت، نوع خانواده و تعاملات اجتماعی، سبک زندگی، تعلق‌خاطر عوامل مؤثر بر شکل و نوع کالبد مسکن هستند.

فرهنگ

مسکن نهادی است که در جهت یک سری مقاصد پیچیده به وجود آمده است. ساختن یک مسکن پدیده‌ای فرهنگی، شکل مسکن و سازمان و نظم فضایی آن شدیداً متأثر از محیط فرهنگی است که مسکن به آن تعلق دارد. هدف و نقش آن، ایجاد یک واحد اجتماعی فضایی است. چیزهایی که در یک فرهنگ، دارای معنا است ممکن است در فرهنگ دیگر ارزش و مفهوم نداشته باشد (وصله چی و فدایی، ۱۳۹۶).

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.22034/42.181.45]

دگرگونی‌های فرهنگی در بعضی موارد باعث بروز تفاوت‌هایی در شکل‌گیری عناصر و اجزای شهری بوده است. هر تحول اجتماعی و فرهنگی تأثیری آشکار یا نهان بر الگوی سنتی مسکن داشته و با تغییر آن کالبد مسکن را نیز دگرگون می‌سازد. فرهنگ بر شکل سازه‌هایی که توسط بشر ساخته می‌شود تاثیر می‌گذاردبنابراین هرکجا که اقتباس فرهنگی در بین باشد موضوع اقتباس‌شده باید با فرهنگ جدید توافق داشته باشد در غیر این صورت قدیم و جدید با هم همسازی نداشته و در بعضی موارد حتی دو الگوی کاملاً متناقض هستند. در جهت بهینه‌سازی الگوی مسکن دگرگونی هریک از خصوصیات فرهنگی و تغییر در روابط اجتماعی باید به‌طور ویژه مورد کنکاش قرار گیرد. به‌عبارت‌دیگر اگر در ارائه ضوابط و پیشنهاد الگوها این موضوع لحاظ گردد، بنای مسکونی عملکرد مناسب‌تری خواهد داشت (خاک‌پور و شیخ محمدی، ۱۳۹۰). درنتیجه با شناخت زبان، دین، سنت، الگوی رفتاری مشترک، شیوه زندگی، روابط اجتماعی، ارزش‌ها و مذهب می‌توان به یک الگوی واحد در شکل و نوع کالبد رسید.

اقتصاد

باتوجه‌به اینکه در شهرهای بزرگ بین نظام عرضه و تقاضای مسکن رابطه منطقی وجود ندارد، برنامه‌های خانه‌سازی با استفاده از روش‌های نیمه‌صنعتی و صنعتی باید پیش‌بینی شود که به تک‌سازی آپارتمان‌ها به‌صورت انبوه تأکید دارد. در این شهرها احداث ساختمان‌های خردگانی (منفرد) با ارتفاع حداکثر ۳ تا ۴ طبقه که تراکم خالص ۳۴۰ نفر در هکتار را به دست می‌دهد مناسب است. فواصل بین ساختمان‌ها و جبهه نسبتاً کوتاه ساختمان در الگوی ساختمان‌های خطی و ساختمان‌های با فضای باز، درصورتی‌که ترکیب مناسبی با واحدهای مسکونی کاملاً مستقل مجموعه‌های مسکونی داشته باشند با شرایط طبقه متوسط ایران انطباق خوبی خواهد داشت.

ساختمان‌های خطی پرتراکم یک طبقه یا دو طبقه که اصطلاحاً به بافت حصیری موسوم است و تراکم خالص آن بدون منظور نمودن پارکینگ‌های اضافی به ۲۱۰ نفر در هکتار می‌رسد و سطح سرانه زمین به مقدار قابل‌توجهی یعنی از ۳۶ متر به ۲۰/۸ متر کاهش می‌یابد، برای تأمین مسکن گروه‌های کم‌درآمد شهری مناسب است (پورمحمدی، ۱۳۹۲: ۱۴۳).

درنتیجه نسبت درآمد به هزینه خانوار ، هزینه مسکن، درآمد سرانه، همگونی شغلی بر الگوی مسکن که به‌صورت مجتمع مسکونی، آپارتمانی و ویلایی تأثیر می‌گذارد.

شاخص‌های استخراج‌شده الگوشناسی مسکن

در جدول شماره ۲ شاخص‌های استخراج‌شده الگوشناسی مسکن مشاهده می‌شود.

ج۲. شاخص‌های الگوشناسی مسکن

ابعاد	شاخص	منابع
محیطی	اقلیم	Song, 2011; Hargreaves McIntyre, 2006
	توپوگرافی	Chiaradia, 2019
	آسایش اقلیمی	James & Bound, 2009, Hargreaves McIntyre, 2006
اجتماعی	سبک زندگی	Rahimipour et al., 2020
	آداب‌ورسوم	Rahimipour et al., 2020
	قومیت و خویشاوندی	خاکپور و شیخ محمدی، ۱۳۹۰
	خانواده هسته‌ای یا گسترده	خاکپور و شیخ محمدی، ۱۳۹۰
	سبک زندگی سنتی و مدرن	PWC, 2019
	ارزش‌های حاکم بر جامعه	PWC, 2019
	محرمیت	Rahimipour et al., 2020; PWC, 2019

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-10]
[DOI: 10.22034/42.181.45]

کالبدی	شکل شبکه معابر	moudon, 1997; Chiaradia, 2019; James & Bound, 2009
	سلسله‌مراتب راه‌ها	moudon, 1997; Rahimipour et al., 2020
	دسترسی	moudon, 1997; Chiaradia, 2019
	سطح اشغال	PWC, 2019
	دانه‌بندی	Moudon, 1997
اقتصادی	قیمت زمین	PWC, 2019
	همگونی شغلی	Rahimipour et al., 2020
	درآمد خانوار	James & Bound, 2009
	درآمد سرانه	پورمحمدی، ۱۳۹۲
	تراکم ساختمانی	Rahimipour et al., 2020; moudon, 1997

مدل مفهومی پژوهش

مدل مفهومی پژوهش را در تصویر شماره ۱ می‌توان مشاهده نمود.

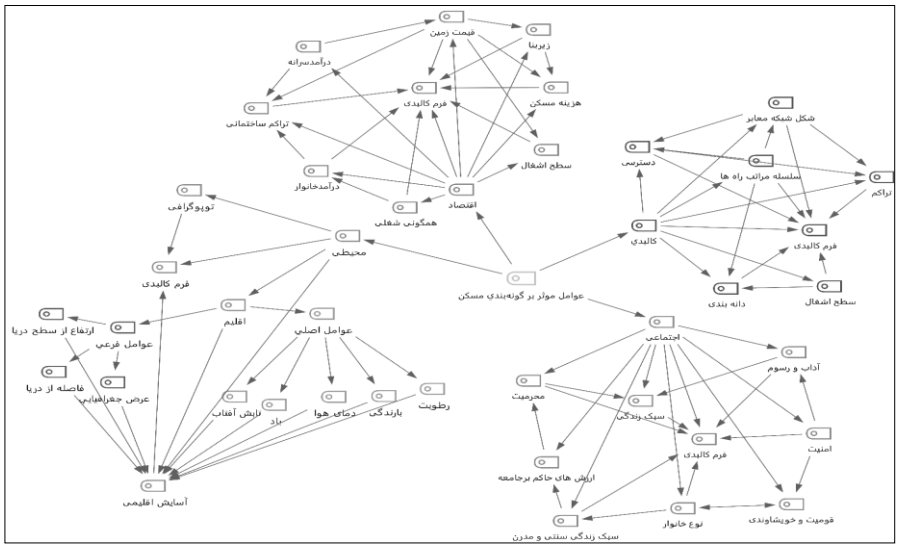
روش تحقیق

روش تحقیق توصیفی - تحلیلی است و نوع پژوهش از نوع کاربردی است و شیوه‌های گردآوری اطلاعات به‌صورت مشاهدات میدانی و کتابخانه‌ای است که برای ترسیم ارتباط بین شاخص‌ها و زیرشاخص‌ها در مدل مفهومی پژوهش با استفاده از نرم‌افزار مکس. کیو. دی. ای انجام شده است. با توجه‌به مرزبندی محلات که در شهر خرم‌آباد وجود داشته است، وضعیت هرکدام از شاخص‌ها در محلات بررسی شده است و نقشه جمع‌بندی هر یک از ابعاد بر اساس ارزیابی محلات بر اساس شاخص‌ها ترسیم شد. در انتها نیز به‌منظور تعیین عوامل مؤثر بر الگوبندی مسکن در شهر خرم‌آباد از بین شاخص‌های استخراج‌شده از تحلیل خودهمبستگی فضایی (موران) استفاده شده است.

محدوده موردمطالعه

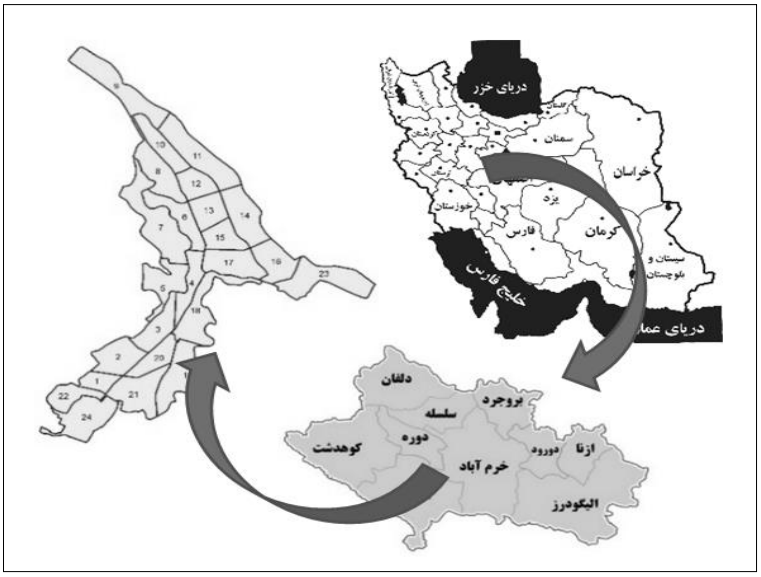
شهر خرم‌آباد در موقعیت جغرافیایی ۴۸ درجه و ۲۱ دقیقه طول جغرافیایی و ۳۰ درجه و ۴۳ دقیقه عرض جغرافیایی و با جمعیت ۳۵۴۸۵۵ نفر، مرکز استان لرستان است.

قسمت شمالی شهر منظره‌ای کوهستانی و ناهموار و جنوب چشم‌اندازی تقریباً جلگه‌ای دارد، لذا گسترش شهر به‌تبع دره‌ها و دشت‌های پای‌کوهی و در قطاع‌های مختلف بوده است (تصویر شماره ۲).

ت۱. مدل مفهومی پژوهش

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-10]
[DOI: 10.22034/42.181.45]

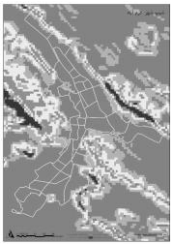
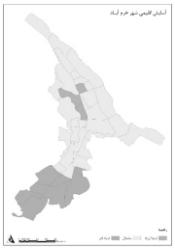
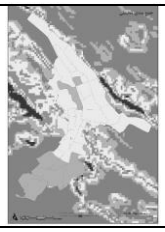

ت۲. محدوده مورد مطالعه

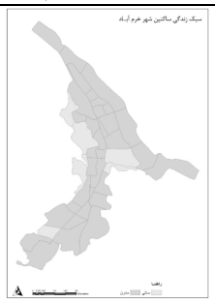
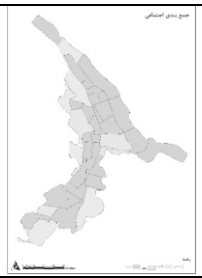
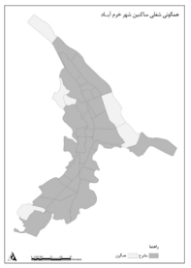
بررسی وضعیت شاخص‌های الگوبندی مسکن در شهر خرم‌آباد

با استفاده از نرم‌افزار GIS وضعیت هر شاخص در شهر خرم‌آباد بر اساس مرزبندی محلات موردبررسی قرار گرفته است. تشابه ویژگی‌ها در محلات باعث انتخاب مرزبندی شده است. همچنین شاخص‌ها در ابعاد اجتماعی، اقتصادی، محیطی، کالبدی در محلات بررسی شده و شاخصی که بیشترین تأثیر را بر روی الگو و تیپولوژی بافت آن محله داشته مشخص شده است (جدول شماره ۳).

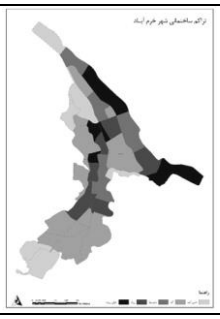
ج ۳. بررسی شاخص‌ها در شهر خرم‌آباد با استفاده از جی‌آی‌اس

	اقلیم	شیب	آسایش اقلیمی
محیطی			
	خرم‌آباد دارای آب‌وهوای مدیترانه‌ای با تابستان گرم و خشک و زمستان سرد و مرطوب است. باتوجه‌به گرمای بیشتر در نواحی جنوبی، الگوبندی غالب به‌صورت ویلایی است.	شهر در دره قرار گرفته و از شیب نسبتاً مناسبی برخوردار است، اما به دلیل محدودیت زمین، مساحت مسکن در اکثر نواحی پایین است.	جنوب شهر از آسایش کمتر و نواحی مرکز و شمالی آن از وضعیت مناسبی برخوردار است و سایر نواحی معتدل هستند، لذا باتوجه‌به آسایش اقلیمی بهتر در نواحی شمالی میل به ایجاد الگوی آپارتمانی افزایش یافته است.
جمع‌بندی	خرم‌آباد دارای آب‌وهوای مدیترانه‌ای با تابستان گرم و خشک و زمستان سرد و مرطوب است و در دره واقع شده است و محدوده شهر از شیب نسبتاً مناسبی برخوردار است، اما به دلیل محدودیت زمین، مساحت مسکن در اکثر نواحی پایین است. ازنظر آسایش اقلیمی، جنوب شهر از آسایش کمتر و نواحی مرکز و شمالی آن از وضعیت مناسبی برخوردار است و سایر نواحی معتدل هستند که باتوجه‌به آسایش اقلیمی بهتر در نواحی شمالی میل به ایجاد الگوی آپارتمانی افزایش یافته است.		

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-10]
[DOI: 10.22034/42.181.45]

اجتماعی	قومیت و خویشاوندی	نوع خانوار	سبک زندگی و ارزش‌های حاکم بر جامعه
			
	شمال و شرق شهر اکثراً لک، جنوب شهر بالاگریوه و سایر نواحی لر و مختلف است. در نواحی‌ای که طوایف سکونت دارند، الگوی غالب مسکن ویلایی و در سایر نواحی آپارتمانی هستند.	جز موارد معدود، اکثر ساکنین شهر را خانواده‌های هسته‌ای تشکیل داده است که درنتیجه آن الگوهای مسکن متعادل هستند.	در اکثر نواحی، سبک زندگی سنتی جای خود را به زندگی مدرن داده است و تعداد ساختمان‌های آپارتمانی در حال افزایش است.
جمع‌بندی	مردم خرم‌آباد قومیت‌های مختلفی را شامل می‌شوند که شمال و شرق شهر اکثراً لک، جنوب شهر بالاگریوه و سایر نواحی لر و مختلف است. ازنظر نوع خانوار جز موارد معدود، اکثر ساکنین شهر را خانواده‌های هسته‌ای تشکیل داده است. در اکثر محلات به‌جز چند محله قدیمی سبک زندگی مدرن حاکم است. این محلات دارای سبک زندگی سنتی بیشتر در بخش مرکزی قرار دارند. در نواحی‌ای که طوایف سکونت دارند، الگوی غالب مسکن ویلایی و در سایر نواحی آپارتمانی هستند.		
کالبدی	شکل شبکه معابر	سلسله‌مراتب معابر و دسترسی	سطح اشغال
			
	جز نواحی بافت فرسوده بازار، سایر مناطق دارای شکل شطرنجی هستند که منجر به شکل‌گیری الگوبندی منظمی در سطح شهر شده است.	مسیرهای شریانی در امتداد شمال به جنوب کشیده شده و سایر معابر از آن‌ها انشعاب گرفته‌اند. مسکن‌هایی که در امتداد شریان‌های اصلی واقع شده‌اند، الگوی آن‌ها از کاربری تجاری ساختمان تأثیر گرفته‌اند.	نواحی مرکزی شهر دارای بیشترین سطح اشغال هستند و به الگوی آپارتمانی میل بیشتری دارند.
	دانه‌بندی	قیمت زمین	همگونی شغلی
			
	مناطق شهر از دانه‌بندی گوناگونی برخوردار هستند و باتوجه‌به مساحت‌های مختلف الگوهای مسکن مختلفی را ایجاد کرده است که هرچه از مرکز فاصله پیدا می‌کنند، الگوها به سمت ویلایی درشت‌دانه میل می‌کنند.	قیمت زمین نواحی مرکزی شدیداً بالا و قسمت‌های جنوبی و شمالی از قیمت کمتری برخوردار هستند، لذا باتوجه‌به ارزش بالای زمین در نواحی شمالی میل به ایجاد الگوی آپارتمانی افزایش یافته است.	به‌جز ساکنین چند محله، سایر محلات دارای تنوع شغلی هستند. در محلاتی که همگونی شغلی وجود دارد الگوهای غالب آپارتمانی است.

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-10]
[DOI: 10.22034/42.181.45]

جمع‌بندی	خرم‌آباد شهری با بافت شطرنجی و الگوهای مختلف مسکن است که نواحی مرکزی و شرقی آن دارای بیشترین تراکم، سطح اشغال و قیمت مسکن است و از دانه‌بندی گوناگونی برخوردار هستند. باتوجه‌به ارزش بالای زمین در نواحی شمالی میل به ایجاد الگوی آپارتمانی افزایش یافته است و هرچه از مرکز فاصله پیدا می‌کنند، الگوها به سمت ویلایی درشت‌دانه میل می‌کنند.		
	درآمد خانوار	تراکم ساختمانی	هزینه مسکن
			
	محلات مرکزی و شرقی (قاضی‌آباد) دارای بیشترین درآمد هستند که الگوهای مسکن خاص خود را به وجود آورده‌اند.	نواحی مرکزی و شرقی دارای بیشترین تراکم هستند که باتوجه‌به این موضوع الگوهای آپارتمانی نیز رواج بیشتری دارند.	هزینه مسکن نواحی مرکزی شدیداً بالا و قسمت‌های جنوبی از قیمت کمتری برخوردار هستند و الگوی غالب ویلایی را تشکیل داده‌اند.
جمع‌بندی	هسته مرکزی شهر دارای بیشترین درآمد، ارزش زمین و تراکم ساختمانی با الگوبندی‌های مختلف مسکن است. باتوجه‌به ارزش بالای زمین در نواحی مرکزی و شمالی میل به ایجاد الگوی آپارتمانی بیشتر و بافاصله گرفتن از مرکز الگوهای مسکن به سمت ویلایی میل می‌کنند.		

بررسی میزان همبستگی شاخص‌ها

به‌منظور تعیین عوامل مؤثر بر الگوبندی مسکن در شهر خرم‌آباد از بین شاخص‌های استخراج‌شده از تحلیل خودهمبستگی فضایی (موران) استفاده شده است. از این ابزار برای بررسی توزیع فضایی عوارض استفاده می‌شود، به‌نحوی‌که هم‌زمان ویژگی‌های مکانی و خصوصیت توصیفی آن را بررسی می‌کند که آیا دارای الگوی فضایی خوشه‌ای است یا الگوی پراکنده، این ابزار به آماره موران نیز معروف است. شاخص موران متداول‌ترین شاخص مورداستفاده برای اندازه‌گیری خودهمبستگی مکانی بین پدیده‌ها و وقایع است. خودهمبستگی قوی زمانی رخ می‌دهد که مقادیر یک متغیر که ازنظر جغرافیایی به هم نزدیک هستند، با هم مرتبط باشند؛ به‌عبارت‌دیگر تغییراتشان به‌صورت منظم رخ دهد. اگر عوارض و یا مقادیر متغیرهای مربوط به آن‌ها به‌طور تصادفی در فضا توزیع‌شده باشند، ظاهراً نباید بین آن‌ها ارتباطی وجود داشته باشد. شاخص موران الگوی پراکنش این عوارض را با در نظر گرفتن مقادیر ویژگی موردمطالعه ازنظر الگوی خوشه‌ای یا پراکنده بودن موردبررسی قرار می‌دهد. درصورتی‌که

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-10]
[DOI: 10.22034/42.181.45]

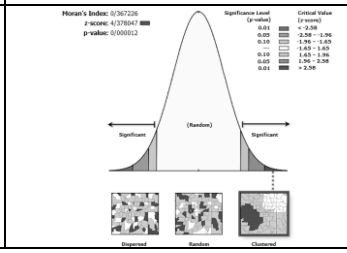
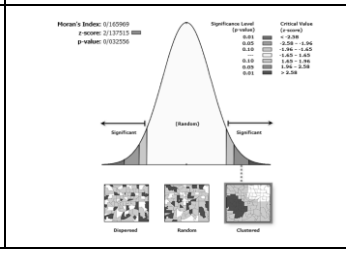
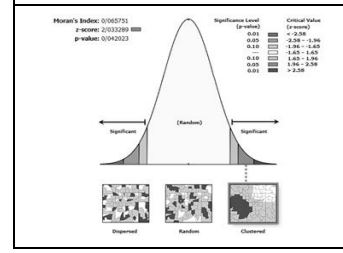
مقدار شاخص موران ۱+ یا نزدیک به ۱+ باشد بیانگر الگوی کاملاً خوشه‌ای یا وجود خودهمبستگی، درصورتی‌که مقدار این شاخص صفر باشد بیانگر الگوی تجمع تصادف یا چندقطبی و درصورتی‌که مقدار این شاخص ۱- و یا نزدیک ۱- باشد بیانگر الگوی پراکنده در توزیع حوادث موردمطالعه است.

خروجی تحلیل موران در جدول شماره ۴ آمده است. همان‌طور که گفته شد، مواردی که آماره موران آن‌ها یک یا نزدیک به ۱+ است دارای همبستگی فضایی و به‌صورت خوشه‌ای هستند که آن‌ها با رنگ سبز مشخص شده‌اند. بنابراین عوامل اقلیم، شیب، آسایش اقلیمی، شکل شبکه معابر، سلسله‌مراتب معابر و دسترسی، سطح اشغال، قیمت زمین، درآمد خانوار، تراکم ساختمانی و هزینه مسکن در الگوهای مسکن در شهر خرم‌آباد مؤثر هستند.

ج۴. بررسی شاخص‌ها در شهر خرم‌آباد با استفاده از تحلیل موران

محیطی	اقلیم	شیب	آسایش اقلیمی
اجتماعی	قومیت و خویشاوندی	نوع خانوار	سبک زندگی و ارزش‌های حاکم بر جامعه
کالبدی	شکل شبکه معابر	سلسله‌مراتب معابر و دسترسی	سطح اشغال
	دانه‌بندی	همگونی شغلی	قیمت زمین

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-10]
[DOI: 10.22034/42.181.45]

	درآمد خانوار	هزینه مسکن	تراکم ساختمانی
اقتصاد			

نتیجه

داشتن الگوهای مسکن همساز با نیاز واقعی کاربران اعم از توانایی اقتصادی، شرایط فرهنگی و اجتماعی و محیطی باعث می‌شود مساکن باکیفیت‌تر به وجود آیند. بنابراین با شناخت الگوهای مسکن در شهر خرم‌آباد سعی در شناخت عوامل مؤثر بر شکل‌گیری الگوهای مسکن در شهر را داشته که در هنگام برنامه‌ریزی مسکن باید مدنظر قرار گرفته شوند. بنابراین عوامل نابرابری، عوامل اقلیم، شیب، آسایش اقلیمی، شکل شبکه معابر، سلسله‌مراتب معابر و دسترسی، سطح اشغال، قیمت زمین، درآمد خانوار، تراکم ساختمانی و هزینه مسکن در الگوهای مسکن در شهر خرم‌آباد مؤثر هستند و الگوهای مسکن در شهر خرم‌آباد کمتر متأثر شاخص‌های قومیت و خویشاوندی، نوع خانوار، سبک زندگی و ارزش‌های حاکم بر جامعه، دانه‌بندی، همگونی شغلی است که نشان‌دهنده الگوی چندقطبی یا پراکندگی است. بر اساس ارزیابی شاخص‌ها، پهنه‌بندی در هر بعد به نمایش گذاشته شده است. در بعد محیطی خرم‌آباد دارای آب‌وهوای مدیترانه‌ای با تابستان گرم و خشک و زمستان سرد و مرطوب است و در دره واقع شده است و محدوده شهر از شیب نسبتاً مناسبی برخوردار است؛ اما به دلیل محدودیت زمین، مساحت مسکن در اکثر نواحی پایین است. ازنظر آسایش اقلیمی جنوب شهر از آسایش کمتر و نواحی مرکز و شمالی آن از وضعیت مناسبی برخوردار است و سایر نواحی معتدل هستند که باتوجه‌به آسایش اقلیمی بهتر در نواحی شمالی میل به ایجاد الگوی آپارتمانی افزایش یافته است.

در بعد اجتماعی، مردم آن قومیت‌های مختلفی را شامل می‌شوند که شمال و شرق شهر اکثراً لک، جنوب شهر بالاگریوه و سایر نواحی لر و مختلف است. ازنظر نوع خانوار جز موارد معدود، اکثر ساکنین شهر را خانواده‌های هسته‌ای تشکیل داده است. در اکثر محلات به‌جز چند محله قدیمی، سبک زندگی مدرن حاکم است. این محلات دارای سبک زندگی سنتی، بیشتر در بخش مرکزی قرار دارند. در نواحی‌ای که طوایف سکونت دارند، الگوی غالب مسکن ویلایی و در سایر نواحی آپارتمانی‌اند.

در بعد کالبدی، خرم‌آباد شهری با بافت شطرنجی و الگوهای مختلف مسکن است که نواحی مرکزی و شرقی آن دارای بیشترین تراکم، سطح اشغال و قیمت مسکن است و از دانه‌بندی گوناگونی برخوردار هستند. باتوجه‌به ارزش بالای زمین در نواحی شمالی میل به ایجاد الگوی آپارتمانی افزایش یافته است و هرچه از مرکز فاصله پیدا می‌کنند، الگوها به سمت الگو مسکونی ویلایی درشت‌دانه میل می‌کنند.

در بعد اقتصادی، هسته مرکزی شهر دارای بیشترین درآمد، ارزش زمین و تراکم ساختمانی با الگوبندی‌های مختلف مسکن است. باتوجه‌به ارزش بالای زمین در نواحی مرکزی و شمالی میل به ایجاد الگو آپارتمانی

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-10]
[DOI: 10.22034/42.181.45]

بیشتر و بافاصله گرفتن از مرکز الگوهای مسکن به سمت ویلایی میل می‌کنند.

به‌طورکلی می‌توان بیان کرد، الگوهای مسکن متأثر از عوامل نابرابری، عوامل اقلیم، شیب، آسایش اقلیمی، شکل شبکه معابر، سلسله‌مراتب معابر و دسترسی، سطح اشغال، قیمت زمین، درآمد خانوار، تراکم ساختمانی و هزینه مسکن هستند و شاخص‌های مانند قومیت و خویشاوندی، نوع خانوار، سبک زندگی و ارزش‌های حاکم بر جامعه مثل گذشته تأثیرگذار نیستند.

پی‌نوشت

1. George Humans
2. Randall Collins
3. St. Marx

فهرست منابع

– اسماعیلی، محسن ؛ رهبری منش،کمال. (۱۴۰۰). گونه‌شناسی مسکن شهر قزوین با تأکید بر سیاست‌های دولت بعد از انقلاب، دو فصلنامه اندیشه معماری، نشریه علمی، سال پنجم، شماره نهم، ۱۸۴–۲۰۰

– اردلان، دکتر داریوش؛ ابراهیمی‌پور، مرضیه. (۱۳۹۹). بررسی تطبیقی تأثیر الگوشناسی قطعات مسکونی بر مورفولوژی بافت شهری (موردمطالعه: محله عباسقلی خان،دروازه رشت ویدی بوروغ در شهر زنجان)، مهندسی جغرافیایی سرزمین، دوره چهارم، شماره ۷، شاپای چاپی ۱۴۹۰ – ۲۵۳۸ شاپای الکترونیکی ۳۹۲۲ – ۲۵۳۸، ۵۵ -۳۷

– ابراهیمیان، سمیه (۱۳۹۶).نقش اقلیم در تعیین الگوی بهینه مسکن شهری (مطالعه موردی سمنان)، دانشگاه پیام نور مرکز ری.

– افشاری، محسن؛ پوردیهیمی، شهرام ؛ صالح صدق پور، بهرام. (۱۳۹۴). سازگاری محیط با روش زندگی انسان (یک چارچوب نظری، یک مطالعه موردی)، مسکن و محیط روستا، شماره۱۵۲، ۳–۱۶

– پورمحمدی، محمدرضا (۱۳۹۲). برنامه‌ریزی مسکن، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی.

– پیر بابایی، محمدتقی؛ هاشم‌پور، پریسا؛ فتحعلی بیگلو، منا؛ باقری، پیمان زاده (۱۳۹۷). الگوشناسی محلات مسکونی شهر زنجان، دانش شهرسازی، دوره ۲، شماره ۲، شاپا: ۴۵۱۲ – ۲۶۴، ۷۸ – ۶۵

– جمالی، سیروس (۱۳۹۱).بررسی تأثیر گونه شناسی مسکن بر مورفولوژی شهر – مطالعه موردی: کلان شهر تبریز، اساتید راهنما: محمدرضا پورمحمدی میرستار صدر موسوی، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری ، دانشگاه تبریز ، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی.

– خاکپور، مژگان؛ شیخ مهدی، علی. (۱۳۹۰). بررسی تأثیر فرهنگ و تغییرات اجتماعی بر مسکن روستایی گیلان، مدیریت شهری و روستایی، شماره ۲۷

– دهداری، مصطفی. (۱۳۹۵). تحلیل فضایی الگوشناسی مسکن شهری (موردمطالعه: شهر گرگان)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد رشته جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، دانشکده علوم انسانی رشته جغرافیا

– راهب،غزال. (۱۳۹۳). الگوشناسی پهنه‌های شکل‌گیری مسکن در سکونتگاه‌های روستایی ایران در تعامل با عوامل محیطی، نشریه هنرهای زیبا – معماری و شهرسازی، دوره ۱۹ شماره ۴، ۸۷–۱۰۰

– راهب، غزال. (۱۳۹۴). واکاوی مفهوم «گونه» در مسکن بومی و تبیین رویکردی برای دسته بندی گونه های مسکن روستایی در ایران. مسکن و محیط روستا، ۳۴(۱۵۰)، ۳–۱۸.

– راهب، غزال. (۱۳۹۴). مسکن بومی و تبیین رویکردی برای «الگو» واکاوی مفهوم دسته‌بندی الگوهای مسکن روستایی در ایران، مسکن و محیط روستا، شماره۱۵۰، ۳–۱۸

– عینی فر، علیرضا؛ قاضی‌زاده، سیده ندا. (۱۳۸۹). الگوشناسی مجتمع‌های مسکونی تهران با معیار فضای باز، ۳۵–۴۵

– فتح بقالی، عاطفه؛ مقصودی تیلکی، محمدجواد؛ هدایتی مرزبالی، معصومه. (۱۴۰۰). بازتاب ساختار اجتماعی در پیکره‌بندی فضایی مسکن با تأکید بر تئوری نحو فضا (مطالعه موردی:خانه‌های سنتی و معاصر بافت فرهنگی تاریخی تبریز)، فصلنامه جغرافیا و مطالعات محیطی، سال دهم / شماره سی و هشت، ۴۷–۶۴

– معقولی، نادیا؛ احمدزاده، معصومه. (۱۳۹۶). الگوشناسی مسکن روستایی شهرستان سوادکوه ازنظر معماری و سازه،

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.22034/42.181.45]

مسکن و محیط روستا، شماره ۱۶۰، ۸۷-۱۰۲
- معماریان، دکتر غلامحسین؛ طبرسا، دکتر محمدعلی (۱۳۹۲). الگو و الگوشناسی معماری، نشریه انجمن علمی معماری و شهرسازی ایران، شماره ۹، پاییز و زمستان، ۱۰۳-۱۱۴
- نیارکی، زهرا صادقی؛ صنایعیان،هانیه. (۱۳۹۴). الگوهای کالبدی معماری با رویکرد پایداری اجتماعی در مجتمع مسکونی، دومین کنفرانس بین‌المللی پژوهش در مهندسی، علوم و تکنولوژی
- وصله چی، واحد، و فدایی، مهری. (۱۳۹۶). بررسی رابطه فرهنگ و مسکن. کنفرانس ملی پژوهش های کاربردی در عمران معماری و شهرسازی.
- هنرور، جمال‌الدین؛ جلالیان، سارا. (۱۴۰۱). مطالعه تطبیقی تأثیرگذاری عوامل کالبدی -اجتماعی در کیفیت زندگی ساکنان الگوهای مختلف مسکن در شرایط قرنطینه (نمونه موردی: شهر تهران)، نشریه تحقیقات کاربردی علوم جغرافیایی، سال بیست و دوم، شماره ۶۴، ۳۰۷-۳۲۷.
- Chiara, Alain (2019). UrbanMorphology/ UrbanForm, Article, https:// www.researchgate.net/ publication/ 332425569
- Rapoport, Amos (2000); Theory, Culture and Housing, Housing, Theory and Society, Volume 17, 2000 - Issue 4
- Baydar, Gülsüm(2004); The Cultural Burden of Architecture, Journal of Architectural Education (1984-)Vol. 57, No. 4 (May, 2004), pp. 19-27
- Hargreaves McIntyre, (2006).A Literature Review of the Social, Economic and Environmental Impact of Architecture and Design, Scottish Executive Social Research
- James, Philip, Bound, Daniel(2009). Urban Morphology types and open space distribution in urban core areas, Urban Ecosyst, 12:417–424
- Moudon, Ane vernez (1997). Urban morphology as an emergin interdisciplinary field , International Senminar on urban form, 3-10.
- PwC(2019).Making Affordable Housing a Reality in Cities, Cities, Urban Development & Urban Services Platform, Insight Report
- Rahimipour, Niloufar& Attarian, Koorosh& Didehban, Mohammad (2020).Rural Housing Typology of Borojerd County Based on Structural-Physical Vernacular Patterns (Case Study: Kuschki-e-sofla Village), Housing and Rural Environment,31-42
- Song, Yijun (2011).Ecological city and urban sustainable development, International Conference on Green Buildings and Sustainable Cities, Procedia Engineering , 142 – 146

[Downloaded from jhre.ir on 2026-11-10]

[DOI: 10.22034/42.181.45]